

Akadeemik **Anto Raukas** kirjutab, et maavarade uuringute tulemuslikkus mõjutab otseselt riigi majandust, seni ei ole aga maavarade kasutamise potentsiaali Eestis riiklikult piisavalt hinnatud.

Edukalt toimiv riik peab teadma oma rikkusi

Iga endast lugu pidav riik peab hästi tundma talle kuuluvaid varasid ning seda teadmist on vaja pidevalt värskendada. Eesti on selle poolest halb näide, sest valdav osa meie teadmistest maapõue kohta pärineb kaugest nõukogude ajast ja taasiseseisvunud Eestis on geoloogiliste tööde finantseerimine olnud enam kui tagasihoidlik.

Kuid just geoloogiline andmestik tagab riigile teabe maavarade, põhjavee ja maapõue kaitse vallas. Kõigi eestimaalaste heaolu sõltub arukast maavarade kasutamisest teede- ja elamuehituses ning energiatootmisel, kvaliteetsest joogiveest ja ratsionaalsest põhjavee kasutamisest ning keskkonnast tulenevate ohtude (näiteks tervist kahjustavate keemiliste elementide levik ja ebastabiilsed pinnased) arvestamise oskusest.

Eesti on maavarade poolest rikas. Meil on Euroopa Liidu suurimad fosforiidivarud ja üks maailma kvaliteetsemad põlvkivisid. Maavaravarade ja kaevandamise üle peetakse arvestust maa-ameti hallatavas keskkonnaregistris. Lisaks fosforiidile ja kukersiitpõlvkivile peetakse arvestust turba, lubja- ja dolokivi, kristalse ehituskivi, kruusa, liiva, savi, järvelubja, järvemuda ja meremuda üle. Kuid lisaks neile on Eestis väga suur, kuid seni maavaraks mitteklassifitseeritud graptoliitargilliidi (diktioneemakilda) varu. Kristalsetes kivimites leidub miljardeid tonne rauamaaki ja on teada ka polümetaalse maagistumise ilminguid.

Maavarade geoloogiliste uuringute tulemuslikkus mõjutab otseselt riigi majandust. Seni ei ole arvel olevate ja võimalike uute maavarade kasutamise potentsiaali Eestis riiklikult piisavalt hinnatud. Puudub tervikpilt, mille järgi loodusvaradele orienteeritud ettevõtja saaks arvestada piirkondade arenguperspektiividega ja riigi pikaajaliste plaanidega.

Selline isepäi tegutsemine tähendab heausksele arendajale sageli miljonitesse eurodesse küündivaid investeeringuid, mis ei hakka kunagi kasumit teenima. Sellised mõõdalaskmised peaksid pälvima riigi tähelepanu ja nõuavad kiiret tegutsemist.

Eestis puudub riiklik geoloogiateenistus

2012. aastal tähistasid Eesti geoloogid riigi geoloogiateenistuse 75. aastapäeva, sest praegu tegutsevale riigi osalusega osatühingule Eesti Geoloogiakeskus eelnesid Eesti Geoloogiline Komitee (1937-1940), Eesti NSV ministrite nõukogu geoloogia

valitsus (1957-1987) ning üleilma valitsuses alluvuses olev tootmiskoondis Eesti Geoloogia (1987-1991). Nõukogude ajal oli valdav osa geoloogilisest informatsioonist kas salastatud või ametlikuks kasutamiseks ja kogu informatsiooni meil Eestis ei olegi.

Seoses Eesti Vabariigi taasiseseisvumisega likvideeriti 1991. aasta 1. juulil suuresti venekeelne tootmiskoondis Eesti Geoloogia ning moodustati tollase tööstus- ja energia- ja energiatööstuse juurde Eesti Vabariigi riigiettevõtte Eesti Geoloogiakeskus. 1993. aasta 1. juulil viidi Eesti Geoloogiakeskus riigieelarvelise asutusena keskkonnaministeriumi (KeM) valitsemisalas, kus ta viireleb praeguni.

Vastloodud geoloogiateenistuse staatus oli Eestis sarnane teiste Euroopa riikide geoloogiateenistustega, kuid 1997. aasta 1. märtsil muudeti Eesti Geoloogiakeskus KeMi valitsemisalas olevaks osatühinguks ja ta on pidanud hakkama saama riigi märkimisväärse toeta. Kadunud on riiklike tellimuste järjepidevus ja tunda annab riigi selgete seisukohtade puudumine. Ometi pidas KeM 2003. aastal oluliseks osatühingu Eesti Geoloogiakeskus astumist Euroopa Geoloogiateenistuste Ühenduse (EuroGeoSurveys) täieõiguslikuks liikmeks.

Normaalsetes Euroopa riikides tegutsevad riiklikud geoloogiateenistused. Ehkki inglise keeles kasutatakse OÜ Eesti Geoloogiakeskus nime Geological Survey of Estonia, erineb kasumit taotleva KeMi hallatava osatühingu senine tegevus oluliselt Põhjamaade geoloogiateenistuste tegevusest.

Kõik Põhjamaade geoloogiateenistused on riigiasutused, mis tegelevad geoloogilise andmestiku kogumise, süstematiseerimise ja selle alusel väljundite loomisega ühiskonna jaoks ning ühtlasi nõustavad riiki ja eraettevõtlust maapõue ja loodusvaradega seonduvates küsimustes. Enamik Põhjamaade geoloogiateenistustest (Soome, Islandi, Norra, Rootsi) kuulub majandus- ja kaubandusministeriumi haldusalasse, vaid Taanis on see keskkonnaministeriumi haldusalas.

Praegu korraldab Eestis maapõue ja maavarade geoloogilist uurimist keskkonnaministeriumi maapõue osakond ja sama ministeriumi hallatav maa-ameti geoloogiaosakond. Uuringuid teevad riigihangete korras OÜ Eesti Geoloogiakeskus, ülikoolid ja eraettevõtted, kuid erinevate meetodika teeb saadud tulemused sageli raskesti võrreldavaks.

Ilmselt oleks mõistlik kõik KeMi haldusala geoloogiaasutused ühendada Eesti Geoloogiateenistu-

seks, mis sarnaselt enamiku Euroopa riikidega toimiks majandus- ja kommunikatsiooniministeriumi hallatava riigiasutusena. See oleks kompetentne organisatsioon, mis tegeleks plaanipärase geoloogiliste uurimistega, et tagada riigile teave eeskätt kolmes olulisel valdkonnas: maavarad, põhjavesi ja keskkonnageoloogia.

Teenistuse ülesandeks oleks ka geoloogilise informatsiooni (sealhulgas puursüdame ja kivimipalade) kogumine, vahendamine ja hoidmine. Informatsiooni vahendamise vormideks on avalikud andmebaasid ning trükkide, aruannete ja kaartide koostamine.

Ära süülita kaevu, millest jood!

Tundub, et riigi tippametnikud pole geoloogiliste uuringute olemust ja tähtsust Eesti majandusele piisavalt teadvustanud. Poliitikauringute keskuse Praxis 2012. aastal tehtud uuringu «Keskkonnakulutuste analüüs» andmetel laekus aastail 2005-2010 riigi ja KOVide eelarvesse kokku 98,407 miljonit eurot maavarade kaevandamisõiguse tasu. Samuti on enamik vee erikasutusõiguse tasust, õhusaastasust ja jäätmete saastetasust seotud maavarade kaevandamise ja töötlemisega ning nende tasude laekumine aastail 2005-2010 oli vastavalt 57,028, 69,215 ja 120,383 miljonit eurot. Seega laekus maavarade kaevandamisega seotud ressursimaksudest ja saastetasudest kuue aastaga riigile ja KOVidele kokku enam kui 345 miljonit eurot.

Ka KeMil ja selle allasutuste ametnikel tuleks teadvustada, et oluline osa nende palga- ja tegevuskulude rahast pärineb Eestis maavarade kaevandamisega seotud tegevustest.

Me ei pea püüdlema Kuveidi, Saudi Araabia või Venemaa staatusesse, kuid maavarasid annab kohapeal väärastada. Sellega kaasnevad teadusliku mõtte areng ja uued töökohad.

Meie järjekordne valimispaalagan on läbi. Kõik erakonnad ja kandidaadid jagasid rohkesti katteta lubadusi ning pildusid raha nii paremale kui vasakule. Kuid ma ei märganud ühtegi asjalikku soovist meie teaduslik-tehnilise taseme parandamise ja sissetulekute suurendamise kohta.

Maapõu avab selleks suuri võimalusi. Me ei pea püüdlema Kuveidi, Saudi Araabia või Venemaa staa-

tusesse ega taotlema suurt maavarade otsemüüki, kuid maavarasid annab kohapeal väärastada. Sellega kaasnevad teadusliku mõtte areng ja uued töökohad. Siin on veel palju teha, sest vaatamata hiiglaslikule propagandale on meie teadlaste ja konstruktorite saavutused isegi põlvkiviuringute vallas üsna tagasihoidlikud.

Puudub tervikpilt, mille järgi loodusvaradele orienteeritud ettevõtja saaks arvestada piirkondade arenguperspektiiviga ja riigi pikaajaliste plaanidega.

Heaks näiteks selles vallas on Sillamäel tegutsev haruldaste muldmetallide tootja Molycorp Sillmet, mille toodangu põhiosa moodustavad tseerium, lantaan, neodüüm ja praseodüüm ning vähemal määral paljud teised lantaniidid. Lisaks toodetakse Sillamäel ka metallist tantaali ja niobiumi. Kõiki neid elemente kasutatakse laialdaselt elektroonikas, optikas, autotööstuses, lennunduses ja energietikas ning need on hädavajalikud nii mobiiltelefonide kui ka igapäevaste kodumasinate valmistamisel.

Midagi ei tohi teha ülsapäisa

Ka Eesti Geoloogiateenistuse loomine eeldab eelnevat põhjalikku finantsmajanduslikku analüüsi – paika tuleb panna uue asutuse optimaalne struktuur ja välja töötada asjalik tegevusprogramm. Geoloogiateenistuse tegevuseks vajalik raha peaks tulema riigieelarvest ning rahastamise katteallikaks oleks maavarade kaevandamisõigusest riigieelarvesse laekuv tulu.

Vastava alusuuringu tegemiseks oleks piisavat juriidilist, finantsanalüütilist ja keskkonnaalast kogemust poliitikauringute keskusel Praxis. Praxis tehtava uuringu finantseerimist tuleks taotleda SA KIK maapõue programmist.

Praegu toimub KeMi kureeritav konkurs OÜ Eesti Geoloogiakeskus juhutuse esimehe – turundus- ja arendusjuhi – kohale. Kindlasti vajaks praegune OÜ Eesti Geoloogiakeskus endale uut tugevat juhti, kel oleks põhjalikud teadmised Eesti maapõuest, maavaradest ja vastavatest seadustest. Lootus jääb, et lähitulevikus nimetab keskkonnaminister ametisse kõige kompetentsema kandidaadi, kel saab olema võimekust arendada Eesti Geoloogiakeskust Põhjamaade tasemele vastavaks geoloogiateenistuseks.

